

Zašto sam odbila

Dobila sam na čitanje nebulozan tekst u dva dijela. Preletjela sam preko jednog i drugog i ostala u potpunom šoku. Prvi je dio skraćen, loše preveden, nemoguće dramaturški obrađen Euripidov *Hipolit*, a drugi je dio *Fedrina ljubav* nekakve engleske luđakije Sarah Kane.

(Probe počinju za tjedan dana, redatelj Eduard Miler, Fedra sam ja.)

U oba se slučaja ne zna tko je tako preveo tekst (nigdje ne piše), a dramaturgije su Žanine Mirčevske, dramaturginje iz Makedonije, dugogodišnje Milerove suradnice i prijateljice.

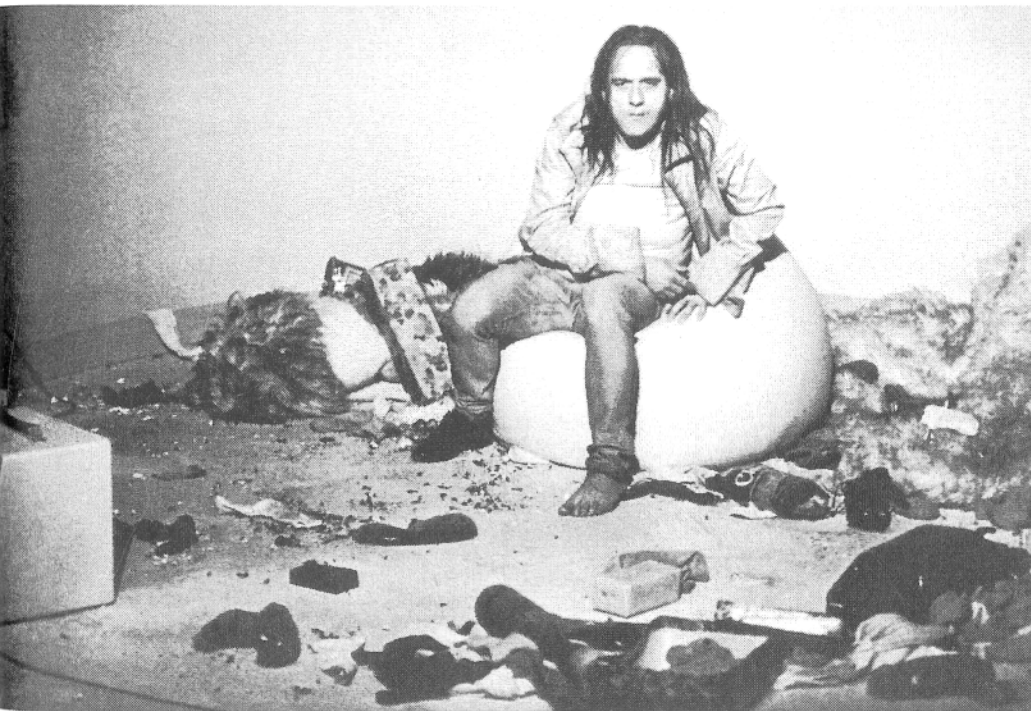
Kako objasniti o kakvom je tekstu riječ? Svaka iole ozbiljna recenzija dala bi mu zapravo na važnosti, a ja se silim na to da mi cijela ova situacija u koju sam dovedena bude nevažna. Da sačuvam živce. Da se potrudim zdrave glave, s malo zdrava razuma i bez suvišnih negativnih emocija pokušati, objektivno koliko mogu, analizirati svoj šok.

Hipolit masturbira. Svrši u čarapu. Dode Fedra pa mu popuši. Ono sperme što nije progutala razmaže si po glavi. Teško joj je jer ga voli, kaže. Ode i objesi se. Nema više Fedre. Dode Svećenik. Popuši Hipolitu. Isto razmaže spermu po glavi. Hipolit svrši. Ode svećenik. Ne znamo je li ljut što Hipolit i njemu nije popušio ili je ljut na sebe što je peder. Dode Tezej. Odreže Hipolitu pimpek. A što bi drugo otac sinu

učinio nego jaja razbio! Ostane Tezej, dočeka lešinara. Lešinar pojede Hipolitu crijeva (nije mu pušio). To je kraj. Pardon, prije toga Hipolit svrši, i paf! Čovječe, da nisam ja ta koja treba pušiti, gutati spermu i razmazivati je po glavi, još bih i pukla od smijeha.

A priča je počela prije otprilike šest mjeseci, kada me je Miler nazvao i priopćio mi da će raditi predstavu u Gavelli pa je htio sa mnom razgovarati da zajedno izaberemo tekst. Njegovi su prijedlozi bili Shakespeareov *Hamlet* u kojemu sam ja trebala igrati samoga Hamleta, Sofoklova *Elektra* i Racineova *Fedra*. Rekla sam kako o tome da igram Hamleta mislim sve najbolje, ali mi se čini da je takvu ansambl predstavu u kojoj jedna uloga ima praktički monodramu, a ostali joj točno i odano sekundiraju, nemoguće napraviti u Gavelli i to još pogotovo sa mnom u naslovnoj ulozi. Elektra je moćna i razorna, bolje reći razarajuća uloga, ali mislim, ako sam je već trebala igrati, to je trebalo biti davno prije, kada sam još bila jako mlada. Elektra je, između ostalog, uloga u pubertetu. U tim se godinama obračunava s roditeljima, mrzi majku, prezire ili pak obožava oca. To su godine kada roditelji postaju samo mali, sitni i grešni ljudi, kada se dječji idoli urušavaju u svoje nesavršenosti, u svoje ograničenosti koje naša, dječja mašta nije priznavala. Obračun s majkom moguć je u tim ključnim godinama ljudskoga sazrijevanja.

Fedru

Sarah Kane, *Phaedra's love*, Bonn, 1988.

Kako ću ja sada, kad sam i sama majka dvoje male djece, razmišljati, baviti se sobom kakva sam bila prije, dok njih nije bilo, kada su u mojim molitvama upućivanim Bogu prije spavanja bili samo mama i tata.

Danas sam ja Klitemnestra, a ne Elektra...

Uglavnom, našli smo se na *Fedri*.

Dakle, mjesecima sam razmišljala o Racineovoj veličanstvenoj drami, o proturječnostima i kompliciranom karakteru same Fedre. Upravo me to i zanimalo i oduševljavalo u toj ulozi: ludilo ženske strasti, nemogućnost kontrole emocija, nemogućnost kontrole postupaka, nemogućnost kontrole uopće i duboka, teška, nevjerovatna ženska patnja. Ta rastrzanost,

podvojenost sama Fedrina bića, prisiljavala me je da i samu sebe nekako drukčije gledam, analiziram svoje strasti i nagone i pitam se imam li ih ja uopće ili sam svoj život potpuno razumski organizirala pokušavajući u najboljoj namjeri uspostaviti sklad s ljudima koji me okružuju. Što se može dogoditi kada sam sebi priznaš najokrutnije, najbolnije, monstrozne, perverzne tajne koje

Sarah Kane

podsvjesno kopaju po svijesti? Ludilo ili smrt, ili oboje na kraju.

A što sad? Gdje sam pogriješila? Što sam krivo shvatila? Zar nije bio Racine u pitanju? Tko je promijenio dogovor? Zašto mi nitko nije rekao? Sjedim nad tekstem Sarah Kane i ne nalazim opravdanje ni za jednu jedinu Fedrinu rečenicu, a kamoli za postupak. Da podsjetim, postupci se svode na pušenje Hipolitu i vješanje nakon pušenja, ali vješanje se ionako odvija iza scene. Što bih ja u tome uopće mogla glumiti? Koja bi to bila redateljska uputa za pušenje ili masturbiranje? Zašto bih to "glumila" na sceni i što bih trebala zapitati ljude koji me gledaju time što ću Fedru svesti na seksualno frustriranu osobu? Još bih i razumjela jadnu Fedru, da je samo ona frustrirana, ali u tom tekstu nema ni jedne barem prosječno perverzne osobe koja si prilikom snošaja ne bi prosula crijeva.

I što se mene tiče tip u kraljevskoj palači koji po cijeli dan gleda televiziju, jede hamburgere, masturbira u čarapu i jako je ironičan spram svoga oca Tezeja, kralja koji slavi rođendan dok vani traju demonstracije?! To mi je jako aktualno i zbilja sam u tom problemu našla sebe! Kako je to strašno kada je čovjek mlad, lijen, debeo i još mu pomajka prizna seksualnu ovisnost o njemu, a njemu nije ni do čega jer je sve besmisleno! Ma daj, Sarah Kane, te smo probleme prošli u pubertetu, ako ih nismo znali riješiti, onda smo postali frustrirani i bolesni i pisali, eto, takve komične i djetinjaste komade.

Ipak sam odlučila nazvati redatelja.

Nalazim se s Milerom u "Artu" u Medulićevoj i obrazlažem mu svoj stav, svoje nedoumice i svoje povijesno "ne" njemu i tom blesavom komadu. Stvar je u tome što je Miler sav nekako razbacan u životu, malo snob i malo šminker, a strašno voli biti umjetnik i patnik. Čini mi se da i on sam nije siguran u taj tekst, ali nešto ga vuče, nešto ga tjera na skandal, na kontroverze, na obračun s malograđanima, s kičem, s primitivizmom, s nacionalizmom, s... Još se nije rodio taj koji bi sa svime time obračunao, a najmanje sam se ja rodila za to. Dapače, sve to protiv čega se on buni, meni je super. Ja hoću biti primitivna, ja hoću biti malograđanka, ja hoću kič, ja neću skandale, ja hoću malo dosadnog mira, malo one dosade koju Hipolitu ide na živce, a zbog koje je Fedra-Kane izvršila samoubojstvo. Dosade mi dajte, samo mi je dosada sada potrebna!

Mileru, ja imam dvoje male djece, dojim Josipa cijelu noć, ne spavam mjesecima, tata mi je umro prije tri tjedna, muž mi se razbolio od pustih proba i predstava... Kada bi meni netko dao ona tri Hipolitova dosadna dana, da ih provedem u krevetu ispred televizije i da se najedem čipsa ko budala, spasila bih se!

Dakle, nije to moj film, to sam htjela reći. Možda je to zaista genijalna drama, možda je sav svjetski problem utkan u Hipolitovu gonoreju koju je pokupio od tipa u zahodu, ali meni je to potpuno svejedno, meni je to premalo, meni je to nebitno, meni je to smješno, meni je to glupo.

Ja živim u zemlji koja je netom pregrmjela krvavi rat, koja je pregrmjela pedeset godina komunizma, socijalizma, marksizma i mnogo toga drugoga, u zemlji u kojoj apsolutno ne znam što će se sutra dogoditi, u kojoj nisam sigurna ni u što, u zemlji kakve vjerojatno nema nigdje na svijetu, u društvu koje je nemoguće definirati da stane u jednu dramu, ja živim u toliko kaotičnoj, uzbudljivoj, suludoj i intenzivnoj atmosferi da su mi nečiji dosadni i neispunjeni dani zbilja problem s Marsa.

Pitala sam Milera što je vidio u toj drami i zbog čega je želi sa mnom raditi, zašto baš ja, za Boga miloga? ON je, pak, u tome vidio problem MEDIJA PREMA ŽENI. Sad mi tek ništa nije bilo jasno. Kao, mediji su nas pojeli. Ma daj! Ja upravo i radim takav posao da želim baš to da me mediji pojedu, ali oni nekako jedu nešto drugo, odnosno neke druge ljude, a i za to mi se fučka. Neće ni oni dugo jesti jedni druge jer već sada glodu kosti na kojima mesa nema pa će morati potražiti ukusniju hranu kad-tad. U svakom slučaju, nemam problema s tim i takvim medijima i ne živim takav život u komu mi je to presudno pitanje.

Nisam ni sama sigurna jesam li svoje dvojbe dovoljno jasno obrazložila, svakako nisam tip osobe ili, ako želite, glumice, da ne kažem umjetnice, koja bi uspjela takvo što provući kroz svoj organizam i time se ispuniti. Osim toga, ne podnosim više kazalište u kojem je redatelj zajedno s dramaturgom (koji je u većini slučajeva zapravo dramaturginja i zaljubljenica je u redatelja ili ga barem gleda s obožavanjem)

jedini i svemoćni autor. Kazalište u kojemu redatelj ima apsolutnu vlast nad svojom pameću (on je, naime, jedini i pametan i obrazovan), u kojemu sam nepodnošljivo sretna što uopće smijem i mogu raditi s tim i takvim genijalcem koji mi u pravilu prodaje muda pod bubrege, a sve s blagoslovom ravnatelja, ravnateljica i ostalih koji se pitaju. Kazalište koje mi koji ga igramo više ne razumijemo, kazalište protiv kojeg ogorčeno istupamo po bifeima, kazalište za koje više od nas nitko nema snage, kazalište, na kraju krajeva, koje više nitko ne želi gledati.

I zašto ja, konačno, o tome moram pisati, umjesto da negdje, na nekoj mirnoj i praznoj sceni maštam Racinea. Da, to je *passee* i staromodno i ne da se izgovoriti i loš je prijevod i stihovi su i koga to zanima! Zanima mene, prijevod se naruči i plati, staromodno ti je drkanje na sceni jer ga već ima u svakom kompjutoru, a Racine se ne igra jer ga nema tko izrežirati!

I kako onda ovdje uopće i biti glumac? To što mi dajete neću, a to što hoću, vi ne razumijete. Onda ništa. Ne igram. A glumac, naravno, ne postoji dok ne igra. A što u ovim repertoarima igrati? Sama sranja. Je li onda bolje biti usran glumac ili nikakav? Nemam ja odgovora, samo se užasno mučim, jer sebi zadajem nekakve kriterije koji su strašno okrutni po mene samu. Pa onda ostanemo sami ja i kriteriji. Bez uloge, bez kazališta, bez publike.

Imam kriterije i ništa više.